

Zengő pakád szavára jár hokornyást

XIX. Henrik a tudományról, oktatásról 2018 nyarán

PUBLICISZTIKA - LXII. évfolyam, 34. szám, 2018. augusztus 24.

Az ember csak a fejét kapkodja, mi minden történhet egy forró nyáron a tudomány és a felsőoktatás körül. Kezdődött az Akadémia 28 milliárdja elvonásának, mondjuk így: javaslatával, bár, mint kiderült, ez alkalommal is a már meghozott ítéletet küldték át véleményezésre. Az MTA elnökének és vezetésének, valamint a számos hazai és külföldi testületnek és személyiségnek minden tiltakozása ellenére a július 20-i végszavazáson az MTA költségvetésének a kutatások fedezetére szánt részét, kb. 28 milliárd forintot az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz (ITM) rendelték. Amit eddig az Országgyűlés a költségvetési törvényben külön soron az MTA-ra bízott, azt ezentúl az Akadémiának valószínűleg egy különbizottságban kell a különféle kutatóhelyek (központok, intézetek, csoportok) és pályázatok (Lendület, fiatal kutatók, infrastruktúra) számára kijárnia. Ez nemcsak megalázó helyzet, de ezentúl élesen elkülöníti az MTA-t a Magyar Művészeti Akadémiától, amelynek a kormány változatlanul minden kerülőút nélkül, közvetlenül utalja át az apanázsát, noha (ma még csekély számú) intézetei éppúgy alig látható teljesítményeket mutatnak fel, mint a kormány által megalapított különféle hangzatos nevű intézetek túlnyomó többsége. Nem beszélve a 6 milliárdért felújított Bajza utcai székházáról – amikor a Vágóhíd közelében sok száz bölcsész- és társadalomtudósunk újonnan épült szűkös Kutatóházra mindössze 8 milliárdot adott a kormány.

Sunnyog és butog a Vérgonyasztón...

Oktatásügyeink Orbán Viktor füléhez legközelebb álló szakértője, Parragh László úgy vélte, itt az ideje, hogy a tudomány kérdéseiben is kioktassa az önjelölt hozzáértőket. Az ATV augusztus 2-i műsorában ezt sikerült mondania: „Szerencsére épp ideje volt, hogy Palkovics miniszter úr nekiállt átalakítani a rendszert [az Akadémián]. Ő pontosan tudja, mi a különbség az alapkutatás, a fejlesztés és az innováció között. Lefordítva egyszerűen, az alapkutatás az, hogy ha tudom azt, hogy ha egy drótba áramot vezetek, akkor az fölizzik és világítani fog. A fejlesztés az, hogy ha ebből csinálok egy működő eszközt. És az innováció az, hogy ha ebből csinálok egy villanykörte, szabványosítom és belecsavarható a lámpába.” Most már biztosan elkéstünk azzal, hogy meggyőzzük a mindenhez (is) értő kamarai elnököt, hogy az alapkutatás inkább arra keres választ – az ő példájánál maradva –, mi az elektromosság természete és hogyan függ össze például a mágnesességgel, de legalább felfoghattuk, hogy a felfedező kutatásoknak maximum a legközelebbi konnektor helyét kell kideríteniük, a többi már mind fejlesztés és innováció.

Az orosz-történelem szakról jogásznak átállt szanitertudóshoz képest Kövér László legalább maradt a végzettségéhez közelebb álló szakterületnél, és az úgymond „magyar, hun és türk tudatú népek” találkozója, vagyis a Kurultaj megnyitó beszédében fejtette ki, hogy „mindig voltak, akiknek érdekükben állt, hogy a magyarok ne ismerhessék valódi gyökereiket, hogy a magyarok meghamisítva ismerjék a múltjukat. A történelmi krónikák szerint az egykori hun lovasok fergeteges nyílzápora a korabeli világ legfélelmetesebb harcmódorát jelentette. Modernnek mondott világunkban egy másik, kevésbé látványos, de hasonlóan pusztító harcmódor terjedt el, amelyet azonban már nem jegyeznek fel a krónikákba – sőt amelynek mibenlétét és alkalmazóit igyekeznek elrejtetni a nyilvánosság elől. Ezen harcmódor lényege, hogy akinek meg akarják szállni a területeit, annak először a tudatát igyekeznek megszállni. Akit alávetettségbe akarnak taszítani szülőföldjén, akit ki akarnak forgatni anyagi és szellemi javaiból, annak

akarát úgy akarják megtörni, hogy először megtörik és összezavarják a tudatát. Megtámadják a nemi, családi, vallási és nemzeti önazonosságát, meg akarják hamisítani a múltját, és el akarják venni a jövőjét, vagyis az áldozatot úgy összezavarják, hogy már szó szerint azt se tudja, fiú-e vagy lány, honnan jön, hová tart és kihez tartozik. Ezen a harcmodorral szemben csak a lélek, a szellem és az akarat erejével védekezhetünk, csak így őrizhetjük meg önrendelkezési jogunkat, azon készségünket és képességünket, hogy életünket ne a mások, hanem a magunk érdekei szerint éljük.”

Világos, hogy az Országgyűlés elnöke szerint magyar, hun és türk tudatú honfoglaló őseinket legelőször a globalista keresztény vallással zavarták össze, amely ellen hiába is küzdöttek nyílzáporral a bátor hun, majd később a kalandozó magyar lovasok. Nemi, családi, vallási (és az akkor még nem létező) nemzeti önazonosságukat a külszói, olasz, francia, német papok és lovagok által rájuk erőszakolt papokkal és templomokkal támadták meg – és milyen sikerrel! Szent István pedig súlyos büntetésekkel, sőt kínzásokkal kényszerítette rájuk a globalista gondolkodást, és nekik teljesen idegen (latin!) nyelvű szertartásokkal törték össze és zavarták meg tudatukat. Továbbá az egyházi tizeddel kiforgatták őket anyagi javaikból úgyannyira, hogy Mohács előtt az akkori Európa egyik leggazdagabb állama lehettünk. Vagy lehet, hogy elnök úr nem erre gondolt volna?

Netán inkább arra, hogy a „közzolgálati” és a kormányhirdetésekkal fizetett más tévékből, rádiókból, lapokból és portálokból szállják meg az emberek tudatát – amikor már a Szabad Európa Rádió sem nyújt alternatívát, mint a többszörös rendszerváltás előtt. Mert nyílt vita akkor sem volt, nehogy „a lélek, a szellem és az akarat ereje” érvényesülhessen.

S a nép, a nyögsanyarta nép tallót subál, polyhót vet parlagon

Az MTA irányító szerepét érintő elvonás húsbavágó intézkedés volt. Mégis, tévedés lenne azt állítani, mint azt sok kollégám teszi, hogy ez a döntés közvetlenül veszélyezteti a kutatás szabadságát. A kutató ugyanis továbbra is szabadon válogathat a témák között, hiszen – feltéve, hogy nem zárolt anyagra vágyott – a pártállam viszonyai között is nyugodtan kutathatott akármit, csak éppen nem publikálhatta az eredményeit, ha a tárgykör politikailag érzékeny volt. (Az ideológiailag nem terhelte szakmákban pedig csak az anyagi korlátok szűkítették a lehetőségeket.) A publikálási nehézségek is újra feltámadhatnak: egy népszerű bölcsészprofesszor a neten érdeklődött a napokban, ki tudna a következő könyvének kiadót javasolni, amely meg is finanszírozza a kinyomtatást, mert tart tőle, hogy a szokásos (értsd: akadémiai) csatornák bedugulnak.

Nem a kutatás, hanem a kutatásmenedzselés szabadsága forog most kockán. Aki ugyanis egy eszközigényes kutatást kezdeményezne, annak továbbra is lehetősége van pályázatot beadni és azt elnyerve megvalósítani tervét. Amit ez az új finanszírozási rendszer megakadályoz, az például az, hogy a kutatóhely vezetése a saját állandó költségvetési keretét átrendezve az intézetben/központon belül felszámoljon egy régi vagy kevésbé eredményes irányt, és elindítson valami újat. Ha azonban még csak nem is az MTA-n belüli illetékeseket, hanem minisztériumi döntéshozókat kell meggyőznie, akkor vajon milyen értelemben vezetik ők a kutatóhelyet?

Ez a kérdés nem akadémikus – a szónak most az átvitt értelmében. Az MTA a 2018-as év végén lejáró vezető megbízások miatt hét (fő)igazgatói pályázatot írt ki szeptember 21-i beadási és november végi döntési határidőkkel. A „tovább szolgáló” igazgatóknak nincsen sok választásuk, és ők valószínűleg mind be is adják a pályázatukat – „lesz, ami lesz” alapon. De ha én most, mondjuk, egy nyugdíjba vonuló főnök intézetében aspirálnék igazgatói tisztségre, bizony kétszer is meggondolnám, hogy összeraknám-e a vaskos pályázati anyagomat, hiszen fogalmam sem lenne, mit írhatnék bele például a kötelezően mellékelendő vezetői koncepciómba.

Aki ugyanis bármilyen szervezet, így egy akadémiai intézet igazgatói tisztségére vágyik, mielőtt a végzetes lépést megteszi, jó, ha leül a gazdasági igazgatóval megbeszélni, milyen az intézet pénzügyi helyzete, mi várható, egyensúlyban van-e a költségvetés, milyen mozgástere lehet és így tovább. Vajon

egy most kinevezendő igazgatónak mit mondhat a intézet gazdasági vezetője, ha ezeket a kérdéseket felteszi neki? Kötve hiszem, hogy bármi konkrétumot.

Arról nem is beszélve, hogy az ITM-ben létre kell hozni egy olyan részleget, amely az MTA gazdasági ügyeivel foglalkozik. Úgy hírlík, hogy Palkovics miniszter az MTA korábbi gazdasági igazgatójával jelent meg az MTA Elnökségével folytatott első tárgyalásán, tehát gyanakodhatunk, hogy ha az ITM-ben intézik az MTA kutatóhelyeinek pénzügyeit, akkor az itt feleslegessé váló szakembereket vagy egy részüket is igyekeznek majd átvenni vagy átcsábítani.

Visszatérve a szabadság kérdésére, természetesen, ha közvetve is, az irányítók szabadsághiánya miatt a kutatók szabadságfoka is csökkenni fog. Pedig a kutató az érzékeny lények közé tartozik, aki azért más, mint a közönséges halandó, mert olyan dolgokat lát meg a világban (vagy a saját fejében, ha mondjuk éppen matematikus), amiket mások nem. Legyen elég csak a prímszámokra vonatkozó sejtésekre és bizonyításokra, a naprendszer felfedezésére vagy a tömegvonzásra utalnom. Amióta világ a világ, a dolgok mindig lefelé estek, de ahhoz egy kutatói elme kellett, hogy megkérdezze, miért van ez így és mi lehet a magyarázata. És micsoda egy őrült ötlet volt, hogy a szemmel láthatóan szilárdan álló Föld körül keringő Nap épp ellenkezőleg viselkedik! Bizony, Parragh úr, ezek a hajdani tudósok az akkor is teljesen feleslegesnek látszó alapkutatásokkal foglalkoztak. (És mire vitték?)

Intézetvezetőként évekig kapacitáltam egy külföldön jelentős sikereket elért korábbi tanítványomat, jöjjön haza egy Lendület pályázattal, hiszen a jó kutatói környezet megvan, a műszeres beruházásokat pedig a pályázat terhére megvalósíthatja, és ha sikeres lesz, amiben nem kételkedtem, akkor magas fizetéssel és kiemelt támogatással dolgozhat a pályázat lejártá után is a hazai tudományosság dicsőségére. Családi okok miatt akkoriban több időt kért még a döntéséhez. A mostani finanszírozási átalakítások után azonban biztosan elvesztettük. Sőt arról sem vagyok meggyőződve, hogy a korábban nálunk letelepedett kiváló külföldi kutatóknak (mert ilyen is van ám!) nem lesz-e elégük az itteni ráncigálásokból, és nem veszik a sátorfájukat egyik napról a másikra. Ők pedig csak a jéghegy csúcsa, mert a víz alatt, ma még láthatatlanul ott vannak azok a fiatal tehetségek, akik már nem is gondolják, hogy idehaza kezdjék el a pályájukat.

Süly rátok, hónál hóbb, duzos gemellők!

Közben a legutóbbi *ÉS*-cikemben említett, de akkor meg nem nevezett vegyészprofesszor, Náray-Szabó Gábor nagy port felvert nyilatkozatai miatt, amelyekben az alapkutatások támogatásának indokolatlanságát fejtegette, az általa elnökölt Professzorok Batthyány Köréből a sajtóban is emlegetett tagok távozása után szép csendesen mások is kiiratkoztak, amit már csak a névsor rendszeres ellenőrzésével lehet követni.

Az egyre inkább párt-sajtóvá váló kormányközeli napilapokba pedig a szélirányt megérezve újabb hozzászólások érkeznek a professzori címükre büszke, de tulajdonképpen a régi munkáslevelezőkre emlékeztető szerzőktől. Például a Kaposvári Egyetemen tanító Alvincz József, aki mintegy vállon veregeti „a magát jobboldalinak tartó, a helyzet helytelen értelmezéséből következően megtévedt tudósembereket”, név szerint Pálinkás Józsefet és Freund Tamást, majd szinte bejelentkezik az ITM miniszteréhez az alábbi hízelgéssel: „a kutatási témák országos szintű koordinálása, beleértve az ugyancsak állami finanszírozású egyetemeket is, egy olyan minisztérium hatáskörébe kerül, amelynek tárcavezetője Palkovics László egyetemi tanár, nagy formátumú, komoly elméleti felkészültséggel és gyakorlati tapasztalatokkal egyaránt bíró, mindezek mellett nagyon szerény személy, aki komoly tudományos teljesítménnyel az Akadémia egyik legfiatalabb rendes tagja is.”

Itt jegyzem meg, hogy méltó beosztottja lenne a, mint július végén kiderült, változatlanul hagyott régi Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) új elnökének, hiszen neki sincs számottevő tudományos tevékenysége, amit nem csak az MTMT igazol, amelyben nulla külföldön megjelent cikk melletti 43 hazai közleményére összesen 18 hivatkozása van, az idézettséget mutató h-indexe pedig a

tanársegédi szintet alig elérő 3. (A h-index azt mutatja itt, hogy sorban a harmadik legjobban idézett művére összesen 3 hivatkozás jutott.) Az ember csodálkozik, ekkora munkássággal hogyan lehet valaki Magyarországon egyetemi tanár.

Csodálkozásunk ámulatba csap át, amikor eljutunk a sajtólevelező írásában odáig, hogy „Heller Ágnes és Radnóti Sándor filozófusok, Glatz Ferenc történész, Ferge Zsuzsa szociológus tudományos munkássága nagyobbreszt nem áll másból, mint a jelenlegi kormány minden jogosságát és tudományos alapot nélkülöző, balliberális nézetrendszeren nyugvó támadásából.”

A nem minden tekintetben megbízható, de azért arányaiban mértékadó Scholar Google adatai szerint Heller Ágnesnek 820 közleménye, könyve van, amelyekre csaknem 20 ezer (!) hivatkozás jutott, h-indexe a csillagászati magasságokban álló 57. Glatz Ferencnek csaknem 500, Radnótinak 217, Ferge Zsuzsának 332 publikációja van az MTMT-ben. Alvincz professzor úr vakságánál csak a bátorsága nagyobb – na nem azért, mert mindezt le merte írni a *Magyar Idők*ben, hanem mert gyakorlatilag ismeretlen közgazdászként volt mersze nála nagyságrendekkel elismertebb, valódi és nemzetközileg jegyzett munkássággal bíró tudósokról hetet-havat összehordani.

Csorhózzék szik tőpörré jonha!

A „genderszak” betiltásáról most csupán annyit, hogy csaknem másfél éve, amikor kiderült, hogy az EMMI ezentúl előzetesen elbírálja, értsd: elutasíthatja az összes szakalapítási kérelmet anélkül, hogy azok a MAB elé kerülnének, ezt írtam: „*Nem szeretném, ha az a félelmem valóra válna, hogy a fent idézett előzetes miniszteri jóváhagyást a már akkreditált szakokra is kiterjesztenék, és a miniszter bármikor bezárathatná a neki nem tetsző szakokat.*” (Szakok és barbárok, *ÉS*, 2017/12., március 24.) Hát gyorsan eljutottunk idáig is.

Az érvek nyilvánvalóan álságosak, magyarra fordítva: hamisak. Mert a kormánynak nincs joga tudományterületeket minősíteni, mert az elhelyezkedésekre vonatkozó állításaik megalapozatlanok, mert – amihez joguk van – ha nem akarják állami támogatásban részesíteni a szakot, akkor költségterítéses formában kell meghagyniuk, mert nincs közük hozzá, egy magánegyetem hogyan finanszírozza, mert a szak külön nem tart el oktatókat és így tovább. Hogy az olyan sületlenségekről már ne is beszéljünk, hogy „a gender nem tudomány” (tényleg nem az: ami tudomány, az a gender, azaz a társadalmi nemek *tanulmányozása*), a „genderizmus” elítélése (amikor a nemzetközi gyakorlatban a szó éppen a biológiai alapú kétneműség jelölésére szolgál), „a gender nem más, mint ideológia” stb.

De az akadémia is küzd jogai maradékaért. A sajtóban megjelent hírek szerint most ott tartanak a tárgyalások, hogy úgymond a német Max Planck Társaság irányítási mintáját alapul véve egy 14 tagú testületet állítanának fel, amelyben hét tudóst a kormány, hetet az MTA jelölne. Bár elvileg működőképes is lehetne egy ilyen szervezet, például ha az amerikai esküdtszékek megalakítását követnék, vagyis ha az egyik oldal a másik által felsoroltakat mindaddig megvétőzhatná, amíg számukra alkalmas jelöltet nem javasolnak, ám ez aligha válik valóra, és különben is a közlemények, amelyek a két fél „kiegyezéséről” szólnak, engem arra a Monty Python-szkeccsre emlékeztetnek, amelyben a fekete lovag, miután az összes végtagját levágták, azt ajánlja, hogy „egyezzünk ki döntetlenben!”

*

De legyen két jó hír a végére. Az egyik, hogy augusztus 8-án az NKFIH honlapján megjelent a hír, hogy az összes nyertes pályázatot minden változtatás nélkül hirdették ki – pedig Palkovics miniszter július elején még nem sok jót sejtetve ezt nyilatkozta: „a következő elnök érkezéséig úgy gondoltuk, várunk ezzel. Amennyiben lezajlott a megfelelő értékelési folyamat, változatlan formában fogjuk kihirdetni az eredményeket”. A mulatságos a dologban az, hogy az NKFIH új elnökének, Birkner Zoltánnak a kutatási, kutatómenedzselési tapasztalata még az innovációs jártasságánál is csekélyebb, de annyi baj legyen.

Több hazai jó hírem nem lévén, annak örülhetünk még, hogy a szentpétervári Európai Egyetem, amelyet

az orosz kormányzat mondvasinált okok (pl. tornateremhiány) miatt záratott be, két év után nemrég visszakapta működési engedélyét. Még mindig nem tudom, hogy a CEU-nak van-e tornaterme, de ez talán biztató példa lehet számukra is.

A címeket Kálnoky László XIX. Henrik című műfordítás-paródiájából idéztem.